

Ur Mikael Börjesson, et al. (eds.),
*Fältanteckningar. Utbildnings- och
kultursociologiska texter tillägnade
Donald Broady*, Skeptronserien, SEC,
Uppsala universitet, 2006, 435p.

Märkvärt

Noteringar om en prosopografi över kvinnor i offentlighet kring sekelskiftet 1900

Monica Langerth Zetterman

Prosopografi är en metod som sedan länge använts för socialhistoriska studier och som innehåller inslag av genealogi, onomastik och demografi. Den biografiska och den prosopografiska metoden är relaterade, och i vissa avseenden överlappar de varandra. Den prosopografiska analysen syftar till att studera en viss grupp, dess historia och struktur, och inte den enskilde individen utan snarare studier av aggregerade kollektiva biografiska detaljer.

Syftet med denna artikel är att, genom ett konkret exempel, beskriva verktyg och principer som kan användas för att skapa förutsättningar för flera olika användningar av ett och samma innehåll.¹ I det föreliggande exemplet behandlas principer för digitalisering och användningar av en prosopografi över kvinnor i offentligheten kring sekelskiftet 1900. Arbetet är utfört för projektet ”Formering för offentlighet. En kollektivbiografi över stockholmskvinnor 1880–1920”², men är även en del av mitt avhandlingsprojekt.

På grund av komplexiteten i såväl datainsamling som bearbetning lämpar sig prosopografi särskilt väl för digitalisering. Genom att digitalisera materialet kan vi hantera både väldigt stora prosopografier med hundratusentals individer³ och mindre sådana innehållande färre individer men som är mycket informations-

---

¹ Om detta och annat som har att göra med dokumenthantering har Donald Broady med flera forskat och skrivit om sedan slutet av 1980-talet. Se projekt och publikationer vid <http://www.skeptron.ilu.uu.se/broady/dl/dl-proj.htm>.

² Se vidare <http://www.skeptron.ilu.uu.se/broady/sec/ffo.htm> för projektbeskrivning, projektmedlemmar samt skrifter från projektet.

³ Ett exempel på en omfattande prosopografi i termer av antalet individer är de register över svenska gymnasieungdomar och högskolestuderande som används i flera av SEC:s utbildningssociologiska projekt, se <http://www.skeptron.ilu.uu.se/broady/sec/sec-pro.htm>.

rika.⁴ Därigenom ges förutsättningar för att utföra olika slags analyser, kontrastera variabler eller teckna kartor över de tillgångar och egenskaper som individerna i materialet besitter.

I projektet ”Formering för offentlighet” har material i form av såväl kortare som längre texter med uppgifter om de offentliga kvinnorna samlats in. Dessa texter har märkts och organiserats med hjälp av XML-formatet⁵ och sedan bearbetats med hjälp av olika verktyg. En målsättning med prosopografin är att – tillsammans med projektets medlemmar – pröva Bourdieus verktyg för att studera kvinnornas strategier, nätverk och formeringar på ett tämligen heterogent historiskt material, där graden av informationstäthet varierar betydligt mellan individerna. Detta innebär att materialet måste organiseras utifrån största möjliga flexibilitet, något som märkningen också erbjuder.

Märkning som inte automatiseras är ett tämligen tidsödande arbete. Därför kan man fråga sig vad som motiverar en märkning av detta material? Varför inte helt enkelt mata in de uppgifter man behöver för analyserna i en relationsdatabas? XML-märkningen av materialet, hävdar jag, erbjuder oss större flexibilitet och möjligheter att experimentera med olika slag av analyser och presentationsformer. Exempelvis visar jag nedan hur vi tack vare märkningen kan migrera information från texterna för att konstruera kartor och grafiska vyer, där man kan studera kvinnornas nätverk genom att växla mellan individuella vyer (kvinnans utkikspost) och gemensamma vyer (sociala fält eller organisationer).

En annan viktig anledning är tillgängligheten då XML-märkningen gör materialet utbyggbart och modifierbart och dessutom flyttbart till andra plattformar, så att andra kan bruka materialet utifrån egna önskemål.⁶

Den prosopografiska metoden

Karl Ferdinand Werner spårar ursprunget av prosopografin som begrepp och metod till 1500-talets Europa som redan då förknippad med idén om att samla fakta om berömda män i de sociala eliterna i kollektiva biografier. Prosopogra-

⁴ Se till exempel *Prosopography of Anglo-Saxon England*, <http://www.pase.ac.uk/>.

⁵ XML, *Extensible Markup Language*, är ett format för lagring och utbyte av data som är plattformsoberoende. XML är förenklat och härlett ur den mycket mer omfattande och äldre SGML-standarden (ISO 8879:1986). Se vidare <http://www.w3.org/XML/> för information, specifikationer och tillämpningar. Om SGML kan läsas i standardverket: Charles F. Goldfarb, *The SGML handbook*, Clarendon, Oxford 1990.

⁶ Se Donald Broady, ”Det nya handbiblioteket”, i *Biblioteken, Kulturen och den sociala intelligensen. Aktuell forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap* (red. Lars Höglund). Forskningsrådsnämnden/Valfrid, Göteborg 1995, pp. 83–107.

fin föddes ur dåtidens strävan om att samla in, förteckna och organisera all världens kunskap.⁷

Praktiskt består metoden i att systematiskt samla in omfattande information om gemensamma karaktäristika och tillgångar för var och en av individerna i urvalet. Denna information används sedan för att undersöka grupper av individer som har något gemensamt, antingen verksamma inom ett specifikt fält eller verksamma under en viss tidsperiod.⁸ Termen prosopografi beskriver alltså både själva metoden och resultatet, den insamlade och organiserade informationen som resulterar i en prosopografi. I Donald Broadys definition av prosopografi inom den franska sociologiska traditionen betonas särskilt att det är fältets historia och struktur som studeras, inte individen per se.⁹

En annan, men snarlik, definition svarar historikern Lawrence Stone för.¹⁰ Såväl Stone som Broady skriver om nödvändigheten av att isolera ett socialt sammanhang som skall studeras ("field" respektive "universe") samt att de uppgifter som samlas in skall vara enhetliga och spegla individernas livsbanor, egenskaper och tillgångar. Till skillnad från Stone betonar Broady det specifika symboliska kapitalet och ställningstaganden i frågor av betydelse inom ett visst fält.

Prosopografens intresse ligger alltså inte i att studera enskilda individer utan det är sociala strukturer och förändringar som är i fokus. Detta medför att kategorierna ibland behöver modifieras eller förenklas för att en heltäckande insamling skall bli möjlig. Som ett exempel kan nämnas att i "Formering för offentlighet" samlades uppgifter om kvinnornas faders yrkeskarriär in enligt vissa mätpunkter i kvinnans liv: När kvinnan föddes, när hon var 10 år, när hon flyttade hemifrån samt höjdpunkten i faderns yrkeskarriär. Men det visade sig att enhetliga data inte gick att uppbringa för dessa mätpunkter bland flertalet av kvinnorna. Därför används istället endast faderns höjdpunkt i yrkeskarriären som en indikator för kvinnornas sociala ursprung.¹¹

Klassificering av egenskaper och tillgångar för individer i en prosopografi är särskilt problematiskt då en och samma individ oftast tillhör ett flertal olika sociala sammanhang som dessutom förändras över tid.¹² Ett mycket konkret klassificeringsproblem i denna prosopografi är kvinnornas yrkesverksamhet.

⁷ Karl Ferdinand Werner, « L'apport de la prosopographie à l'histoire sociale des élites », i Keats-Rohan (Ed.) *Family Trees*, Woodbridge, 1997, pp. 1–21 (ssk pp. 4–5).

⁸ För metoddiskussioner i anknytning till projektet, se Agneta Linné & Kerstin Skog-Östlin (Red.), *Biografi och kollektivbiografi som historisk metod*, Forum för pedagogisk historia, Uppsala 2001.

⁹ Donald Broady, "French prosopography. Definition and suggested readings", i *Poetics*, (30) 2002, pp. 381–385 (definition, pp. 381–382).

¹⁰ Lawrence Stone, "Prosopography", i Felix Gilbert & Stephen R. Graubard (Eds.), *Historical Studies Today*, Norton, New York 1972, pp. 107–140 (definition, p. 107).

¹¹ För fädernas sociala klassificering, se Lennart Thorsell, "Den svenska parnassens 'demokrativering' och de folkliga bildningsvägarna", En bildningssociologisk studie av den svenska författarkåren 1880–1954 med pedagogikhistoriska perspektiv, i *Samlaren*, Uppsala 1958, pp. 53–135.

¹² Stone, op. cit. 1972, p. 121.

Enligt dåtidens klassificeringar kategoriserades sociala hierarkier efter manlig verksamhet och inte efter kvinnor på väg ut i offentligheten. En meningsfull och fungerande klassificering – för såväl det aktuella materialet som för den tidsperiod som studeras – är essentiellt för utfallet. Därför har vi för kvinnorna själva dels modifierat den sociala klassificering Thorsell använder¹³, dels utformat egna kategorier som speglar det aktuella materialet. I den lokala klassificeringen differentieras till exempel publicister från övriga kvinnor verksamma inom kultursfären, skolgrundare från andra chefsbefattningar, samt socialt verksamma kvinnor från kvinnor som tituleras enligt börd eller giftermål.

Det finns dock skillnader mellan uppbyggnaden och användningar av prosopografier inom olika forskningsområden. Som ett ytterligare exempel kan nämnas två tvärvetenskapliga projekt och prosopografiska databaser vid *Centre for Computing in the Humanities* vid *Kings College* i London om bysantinska riket och det anglosaxiska England.¹⁴ Dessa prosopografier är uppbyggda enligt en specifik princip, något som kallas för *factoids*. *Factoids* syftar till att organisera data enligt följande princip: Denna källa vid denna tidpunkt hävdar detta om denna person.¹⁵ Här är det alltså inte analyser av aggregerade data som är det främsta intresset utan det är *källorna* som är huvudsaken. Dessa organiserade och sammanlänkade *factoids* fungerar därmed som verktyg för att med olika mått av säkerhet kunna fastställa, eller utesluta, historiska individers identitet, levnadsbanor, verksamhet, sociala nätverk och öden. Resultatet blir dock väsentligen detsamma som en mer sociologiskt inriktad prosopografi, då de ovan nämnda databaserna innehåller detaljerade uppgifter om individers egenskaper och tillgångar om än med mer väldokumenterade källor. För den mer sociologiskt intresserade är aggregaten av karaktäristika och analyser därav det primära och inte i första hand analyser av källorna. Oavsett forskningsområde eller vilken tidsperiod som studeras kan vi alltså se att själva tekniken är likartad och att skillnaden består framförallt i syftet med, och användningen av, prosopografien.

Om märkning av texterna

Med hjälp av märkning av text går det att skilja på själva innehållet och hur innehållet sedan organiseras, presenteras och används. Det verktyg som använts här är det plattformsoberoende XML-formatet. Eftersom XML-filer är

¹³ Thorsell, op. cit. 1958, p. 89.

¹⁴ Se <http://www.kcl.ac.uk/schools/humanities/cch/research> för vidare information och länkar till *Prosopography of the Byzantine Empire* samt *Prosopography of Anglo-Saxon England*, <http://www.pase.ac.uk/>.

¹⁵ För en utförlig beskrivning av databasens principer, uppbyggnad och användningar, se: John Bradley & Harold Short, "Using Formal Structures to Create Complex Relationships. The Prosopography of the Byzantine. A case Study", i K.S.B Keats-Rohan (Ed.), *Resourcing Sources*, *Prosopographica et Genealogica*, vol. 7, Oxford 2002, pp. 3–21.

vanliga textfiler kan de läsas och skrivas utan särskilda hjälpmedel eller program men även bearbetas och struktureras med hjälp av olika verktyg. Dessutom är XML-formatet ett dokumentformat som kan definieras av vem som helst. Många inser dock att det är smartare att använda vedertagna definitioner om hur data skall tolkas i stället för att knåpa ihop sin egen definition. Oftast används därför definitioner och dokumentmodeller som antagits av organisationer inom det aktuella kunskapsområdet.¹⁶ Detta gör att man sedan kan tolka, lagra och utbyta data enligt en gemensam modell. Den främsta standarden för märkning och utbyte av textmaterial inom humaniora och samhällsvetenskap är Text Encoding Initiative¹⁷ som utarbetat och omarbetat riktlinjer sedan 1987, då ett trettiotal ledande forskare inom *Humanities Computing* träffades för att utarbeta metodologiska principer för lagring och utbyte av data inom humanistisk forskning.¹⁸

Ett viktigt syfte med organiseringen av innehållet och bearbetningen av det här aktuella textmaterialet – som består av dels detaljerade kapitalbeskrivningar av 100 stockholmskvinnor, dels excerpter ur två samtida biografiska uppslagsböcker¹⁹ – är att det skall vara modifierbart, utbyggbart och plattformsoberoende. Målsättningen har varit att maximera möjligheterna för många olika tänkbara användningar samtidigt som materialet skall kunna användas av såväl experter som noviser.

Märkningen tillför information om såväl textens struktur (stycken, rubriker och dylikt) som det innehållsliga, det vill säga den information vi vill kunna extrahera ur texterna. Om de många fördelarna med och användningsområdena för märkta texter skriver Donald om i *Det nya handbiblioteket*,²⁰ där han bland annat lyfter fram det faktum att SGML-märkta textfiler kan fungera som databaser.

Innan själva märkningsarbetet påbörjades formulerades några lokala principer för hur just detta innehåll skulle organiseras och med hjälp av vilka principer märkningen skulle ske. Dessa principer kan sammanfattas i fyra huvud-

¹⁶ Sådana definitioner och valideringsmodeller beskrivs i en Document Type Definition (DTD) eller i "schemas" som till exempel XML-schema eller RELAX NG. Dessa schemata är verktyg för att beskriva begränsningar och föreskrifter över t.ex. dokumentets struktur, hur modellens komponenter skall kombineras, samt vilka datatyper och attribut som får användas.

¹⁷ Text Encoding Initiative är en internationell organisation och en standard för digitala utgåvor av litterära och lingvistiska texter för forskning och undervisning samt för utbyte, lagring och bevarande av digitala texter. Se vidare <http://www.tei-c.org/>

¹⁸ Se "About these guidelines" i Michael Sperberg-McQueen, and Lou Burnard (eds.) i *TEI P4. Guidelines for Electronic Text Encoding and Interchange*. Text Encoding Initiative Consortium. XML Version, Oxford, Providence, Charlottesville, Bergen 2002. Även tillgänglig vid: <http://www.tei-c.org/Guidelines2/index.xml.ID=P4>. Se även Nancy Ide & Michael Sperberg-McQueen, "The TEI. History, Goals, and Future", *Computers and the Humanities*, 29, 1995, pp. 5–15.

¹⁹ Valborg Hedberg & Louise Arosenius, *Svenska kvinnor från skilda verksamhetsområden. Biografisk uppslagsbok*, Bonniers, Stockholm 1914 och Nils S. Lundström, *Svenska kvinnor i offentlig verksamhet. Porträtt och biografier*, Uppsala 1924.

²⁰ Broady, op. cit. 1995.

klasser: *person, plats, tid* och *företeelse*²¹ och avser att enskilt eller tillsammans fånga de egenskaper och tillgångar vi är intresserade av att studera. En viktig aspekt av dessa principer är att märkningen av kvinnornas egenskaper och tillgångar sker med så lite initial tolkning som möjligt. Detta innebär att vi tillför märkning om konkreta företeelser men inte för antaganden om omfattning eller värderingar av indikatorer på kvinnornas egenskaper och tillgångar. Som exempel kan nämnas att vi märker kvinnornas medlemskap och aktivitet i organisationer och föreningar, se Figur 1. Dessa uppgifter kan sedan användas vid analyser av kvinnornas kapitaltillgångar som mått på såväl omfattning som olika typer av föreningsverksamhet.

Projekttagarna har använt en mall vid skrivande som innehåller en rad olika rubriker och som avser säkerställa registrering av indikatorer för de egenskaper, tillgångar och symboliskt kapital som är av intresse för projektet. Mallen föreskriver inte något om det stilistiska. Tvärtom har kapitalbeskrivningarna en skiftande stil, där vissa texter till större del består av uppräkningslistor, medan andra kapitalbeskrivningar är mer som självständiga artiklar. Som exempel på indikatorer som bör finnas med i kapitalbeskrivningarna är uppgifter om socialt ursprung (far/mor, yrke, utbildning, positioner), utbildning (examina, avslutad/oavslutad, utlandsvistelser), verksamhet (avlönad/oavlönad), socialt kapital (umgänge), ekonomiskt kapital, specifikt symboliskt kapital (intellektuellt kapital, organisationskapital, politiskt kapital, kapital knutet till filantropi, utbildningspolitiskt och pedagogiskt kapital) samt publikationer, utmärkelser och eftermälen.

I Figur 1 visas ett exempel på märkning av en viss sorts *företeelse*, i detta fall medlemskap i en kvinnopolitisk förening.

```
<div type="capdesc">
<head>
KAPITALBESKRIVNING
<name reg="Ahlström, Anna">Anna Ahlström</name>
</head>
[---]
<div type="orgcap">
<head>DELTAGANDE I FÖRENINGAR, SAMMANSLUTNINGAR,
STIFTELSE</head>
[---]
<name type="org" id="ABKF.007" reg="Akademiskt Bildade Kvinnors
Förening" key="kvInnopol">ABKF</name>
```

Figur 1: Exempel på TEI märkning, något förenklad och somligt borttaget.

Allt som förekommer inom < och > är information om själva innehållet eller om textens struktur och organisering. Genom XML-märkningen kan man säga att texten hierarkiskt delas in i ”lådor” som var och en motsvarar ett specifikt innehåll, i detta fall indikatorer på egenskaper av en viss sort. Dessa lådor kan förekomma var som helst i kapitalbeskrivningen, det går ändå att hitta rätt låda genom att den är kategoriserad i attributet *type*. Inuti ”organisationskapital-lå-

²¹ *Företeelse* inbegriper framförallt egenskaper eller tillgångar såsom socialt umgänge, utbildningskapital eller organisationskapital, men även enskilda händelser som ägt rum såsom t.ex. utlandsvistelser.

dan” finns dessutom en godtycklig mängd ”smålådor”, också de kategoriserade. I det aktuella fallet rör det sig om föreningar och organisationer av en viss sort. För att normalisera stavningsvarianter för senare presentation och för att säkerställa att avsett innehåll senare också kan återfinnas har alla egennamn försetts med normaliserade värden i attributet ”reg”, se Figur 1.²²

Tack vare den grundläggande märkningen kan vi sedan använda ett och samma textmaterial – som för närvarande innehåller 100 mer detaljerade kapitalbeskrivningar och knappt 1200 kortare uppgiftssammanställningar²³ – inom flera användningsområden.²⁴

Om användningar av märkningen

Som nämnts kan prosopografin användas för statistiska analyser samt för presentationer av olika slag. För att göra detta behövs emellertid en ganska omfattande bearbetning. XML-filerna används som en databas och med hjälp av ett databashanteringssystem²⁵ dedicerat för XML, kan vi indexera databasen, ställa frågor till den, transformera och presentera innehållet samt göra avancerade fulltextsökningar.

Det främsta verktyget för att extrahera exakt den information som avses utifrån märkningen som tillförts har i detta fall varit XSLT,²⁶ som är ett deklarativt språk avsett för transformering av XML. Detta ger möjlighet att till exempel extrahera endast de förekomster av Paris som varit föremål för kvinnornas utlandsvistelser och inte alla andra förekomster av Paris, exempelvis information om någons moster som bodde i Paris. Informationen kan dessutom placeras exakt där vi vill ha den, i detta fall i avsedd cell i en tabell (se Figur 2).

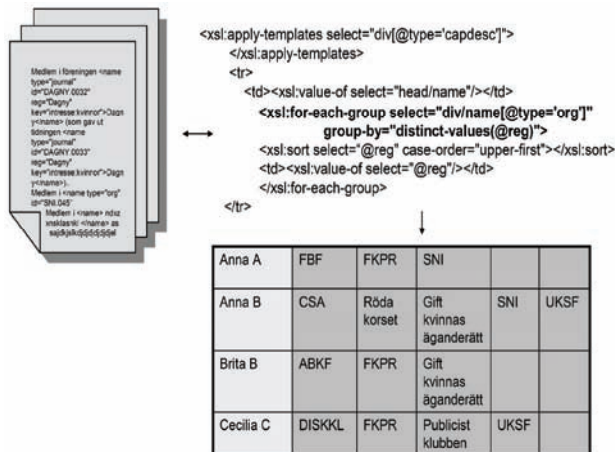
²² Ett exempel är ”Föreningen för gift kvinnas äganderätt” där varianter förekommer, ”äganderätt” och ”eganderätt”.

²³ Utdrag ur Lundström, op. cit. 1924.

²⁴ Prosopografin innehåller för närvarande drygt 550 000 ord och mer än 40 000 taggar.

²⁵ eXist, en fritt tillgänglig databashanterare, se <http://exist.sourceforge.net/>.

²⁶ Extensible Stylesheet Language Transformations, se <http://www.w3.org/Style/XSL/>

Figur 2: Extrahering av önskad information med XSLT, från masterfil till tabell.

Den ommöblerade informationen migreras till i en ny fil för import i de program vi använder för statistiska analyser.²⁷ Den ursprungliga informationen kan oftast inte användas för analyserna i obearbetat skick. Exempelvis en indikator för kvinnornas sociala ursprung, där vi använder faderns yrke med ursprungligen 200 unika förekomster. Denna information måste naturligtvis kategoriseras för att bli meningsfull i analyserna. Här använder vi oss av en samtida klassificering i detta syfte.²⁸

Korrespondensanalyser och deskriptiva statistiska analyser utförs sedan för att studera kvinnornas strategier och formeringar till offentligheten. I den aktuella studien har vi framförallt gjort bruk av nätverksanalyser där vi experimenterat med olika sätt att illustrera kvinnornas kontaktnät i grafer från korrespondensanalyser. Vi försöker kontrastera grupper av individer²⁹ genom att dels ringa in dem med ellipser, dels dra pilar mellan individerna. Då kan vi se att kvinnornas kontaktnät i regel sträcker sig mellan dessa grupperingar, även för de kvinnor vars kontakter inte var så många i antal. Detta blir dock tyvärr snabbt grötigt i en tvådimensionell bild där många pilar går kors och tvärs mellan individerna.

Förutom de statistiska analyserna kan XML-filerna användas för att presentera prosopografin (texterna) i en vanlig webbläsare. Här används märkningen för att dynamiskt skapa olika index, filter och länkar som ingångar i materialet.

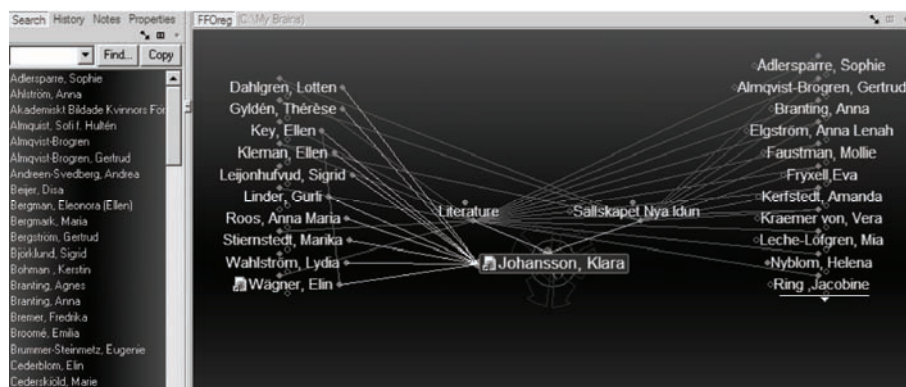
²⁷ Den nyskapade filen kan vara av olika format, t.ex. text, XML eller HTML. Här används vanligtvis HTML eller XML för import till Excel, SPSS och SPAD för vidare bearbetning.

²⁸ Thorsell, op. cit. 1958, pp. 88–89.

²⁹ Vi använder olika kategorier såsom boendeort, huvudsakligt verksamhetsfält (kultur, pedagogik etc.) och de huvudsakliga grupperingarna (sfärer av kvinnorna i kapitalbeskrivningarna), pedagoger, publicister eller socialt verksamma, som samtliga var boende i Stockholm.

Därutöver kan materialet även användas till att skapa ett slags interaktiva kartor som visar sammanhang och relationer.³⁰ I den aktuella studien är det kvinnorna själva som utgör en typ av nod och där organisationer och sfärer (grupperingar) är andra typer av noder. Till detta har använts en annan standard och modell än TEI. Standarden heter Topic Maps³¹ och är avsedd för att beskriva och kategorisera innehåll och dess relationer. Genom denna standard skapas index som ligger utanför själva innehållet till skillnad från den märkning som ovan beskrivits som appliceras inuti filen.

Figur 3: Exempel på en kvinnas vy.

I Figur 3 kan vi se exempel på en sådan karta där en kvinnas utkikspost är i centrum.³² Här är det Klara Johanssons kontakter som accentueras, vilken sfär hon tillhörde och en av organisationerna hon var medlem i (sällskapet Nya Idun). Om användaren klickar på en annan nod, till exempel ett annat namn, kommer denna i centrum i stället. Det finns även alfabetiskt index och sökfunktion samt en länk till mer information om Klara Johansson (länk till kapitalbeskrivningen vänster om namnet). Dessa kartor ger användaren möjlighet att studera materialet genom att växla mellan individnivå och andra mer övergripande nivåer. Det ger även möjlighet att få en uppfattning om kontaktnäten och att ta del av ytterligare information för den som vill det.

³⁰ Detta är gjort på ett urval i prosopografen, nämligen de 100 kvinnor i kapitalbeskrivningarna som det finns utförlig information om.

³¹ Se <http://www.topicmaps.org/> samt <http://www.ontopia.net/>.

³² I gränssnittet används färgsättning för att illustrera periferi och centrum, det blir ljusare längre ut i periferin och mörkare närmare centrum för den aktuella noden. Även linjerna som illustrerar relationer ändrar färg beroende på var muspekaren befinner sig.

Innehåll som byggstenar

Jag har genom denna artikel försökt belysa såväl teoretiska överväganden som praktiska tillvägagångssätt genom att beskriva ett specifikt exempel på hur forskningsinnehåll inom humaniora och samhällsvetenskap kan förberedas och hanteras. Donald förespråkar ofta att innehållsproducenter bör försöka bortse från specifika användningsområden vid iordningställandet av ett material. I stället skall innehållet kunna användas som byggstenar för skräddarsydda lösningar för brukare inom utbildning och forskning. Med denna artikel har jag visat värdet av detta arbetssätt. Förutom att märkning av innehåll resulterar i ett antal fördelar och flera möjliga användningsområden är märkningen även ett värdefullt verktyg för att göra forskningsmaterial tillgängligt för olika användare. Därmed kan materialet även användas utanför det sammanhang där det producerats.